

Тақырыбы: «Баланы балабақшаға дайындау жұмыстарын ұйымдастыру»

Жоспары:

1. Алғы сөз
2. Баланы балабақшаға қалай дайындаған жөн?
3. Балаға балабақшаға бейімделуге қалай көмектесуге болады?
4. Баланың балабақшаға бейімделуіне ата-анамен қарым-қатынас маңызы
5. Баланың балабақшаға бейімделу мезгіліндегі жүргізілген жұмыстардың бірі
6. Балалар және тәрбиеші қарым-қатынасын жақсарту мақсатында жүргізілетін ойын түрлері
7. Ата-аналармен жұмыс тренинг «Менің жанұям»
8. Тренингтер
9. Қолданылған әдебиеттер

«Еліміздің ертеңі бүгінгі жас ұрпақтың қолында. Ал жас ұрпақтың тағдыры ұстаздың қолында» - деп Н.Ә.Назарбаев атап өткен. Елбасы жас ұрпақты жан-жақты тәрбие беруге ұстаздар қауымына зор міндет жүктеп отыр.

Жаманнан жирентіп, жақсыға үйрететін, болашағына бағыт-бағдар беріп, әр шәкірттің жүрегінен орын таба білетін ізгі жан – ұстаз.

Үлкендерде баланы балабақшаға беру керек пе, керек емес пе, әлде оны үй жағдайында тәрбиелеген жөн бе деген сұрақтар туындайды. Бір жағынан баланың көпшілік ортада, білікті мамандар қолында тәрбиеленгені, өз қатарымен бірге болғаны дұрыс сияқты, екінші жағынан айналадағы адамдардың «асықпа, бала қатайсын, өссін» деген сияқты әр түрлі кеңестері ойлантады. Бала балабақшада алғашқы сәттерде көп жылап, жиі ауыратыны ата-аналарды алаңдатады. Бала бас кезінде көп ауырып, ата-анасынан ажырап қалғанына қатты қиналады, соның салдарынан 3-4 күннен кейін ауырып қалатын жағдайлар кездеседі. Бірақ оған біреуді немесе тәрбиешілерді кінәлаудың қажеті жоқ. Баланы балабақшаға қалай дайындаған жөн? Бейімделу дегеніміз не? Балабақшаға қалай жылдам үйретуге болады?

Баланы балабақшаға қалай дайындаған жөн?

Жер бағбаны ағаштың талын бір жерден екінші жерге ауыстыру үшін, алдын-ала орнын дайындап, тамырына тигізбей ағаштың түбін абайлап қана қазып, топырағымен бірге ауыстырады. Қанша баптағанмен ол ағаш алғашында ауырып, 3-4 күн өткеннен кейін ғана бұрынғы күйіне оралады. Ал балаға келетін болсақ, ата-ана баланың жаңа ортаға үйренуінің қиын өтетінін біле тұра, уайымдағаннан басқа ешқандай алдын-ала шаралар жасамайды. Ешқандай дайындықсыз баланы бөтен ортаға алып келеді. Осы жағдайға баланың өзінің көзімен қарап көріңізші. Оның өмірінде мұндай нәрселер бұрын-соңды болып көрген емес. Ол ата-анасынан мұндай ұзақ мерзімге ешқашан ажырап көрген жоқ. Мұндай белгісіз, өзіне түсініксіз жағдай баланың жүйке жүйесіне әсер етеді. Ол жылап, өзіне таныс емес адамдардың көмегінен бас тартып, ата-анасын шақыртып немесе үйге қашу әрекетін жасайды. Ата-аналар баласының бұл қылығына таң қалып, не себепті мінезінің күрт өзгергенін түсінбейді. Осы өзгерістердің барлығы баланың ұйқысы мен тәбетінің бұзылуына әкеліп соғады. Бала соншалықты қорқып қалғандықтан, кешкі мезгілде үйіне қайтып келгеннен кейін де ата-анасының қасынан ажырағысы келмей, түнде ұйқысы, күндіз тәбеті бұзылып, ас қабылдаудан бас тартады. Осы жағдайлардың әсерінен бала 3-4 күн ішінде дене қызуы көтеріліп, ауырып қалады.

Бала күйзеліске ұшырап, онымен бірге жанұя мүшелері қиналып қалады. Ол тәрбиешілерге де оңайға соқпайды.

Мұндай жағдайда балаға қалай көмектесуге болады? Оған баланың айналасындағы үлкендердің түгелдей атсалысуына тура келеді. Балабақша қызметкерлері – медбике, тәрбиешілер өз тарапынан көмектесуге дайын тұрады. Олар балабақша күн тәртібімен, гигиеналық жағдайымен, шынықтыру-сауықтыру шараларымен, ас мәзірімен таныстырып өтеді. Ата-аналар балабақша қызметкерлерінің кеңестеріне құлақ түруі керек. Өз іс-тәжірибемнен мысал келтіріп өтетін болсам, балабақшаға жаңадан келіп жүрген баланың әкесі келіп, «менің балам түнде ұйықтап жатып, шошып жылайды. Орнынан атып тұрып, саусағын шошайтып, бір нәрселерді көрсетеді. Көзіне бірнәрселер көрініп жүргендей...»

Мұндай жағдайлар баланың балабақшаға бейімделу кезіндегі қалыпты жағдай, әрине әкесінің үрейленіп, қауіптенуі орынды жайт. Баласының мұндай қылығын бұрын

байқамаған ата-ана балама не болды, балабақшаға апарғанымыз дұрыс болмады-ау, үйде-ақ тәрбиелей беруге болатын еді- деп түрлі ойға келеді.

Балабақшаға бейімделу мерзімі баланың психологиялық жай-күйіне әсер етеді. Жоғарыда айтылып өткендей бала күйзеліске ұшырап, тамаққа тәбеті шаппай, ұйқысы бұзылады.

Осы жағдайлар ескеріліп, ата-анаға түрлі кеңестер беріп, балабақша психологына жолығуын өгіндім. Әрине, ата-ана өз сұрағына жауап алғаннан кейін, мұндай жағдайлардың кездесіп тұратынын, қалыпты жағдай екенін түсінді.

Бір күні серуен кезінде маған қолында 11 айлық баласы бар жас ата-ана жолығып сұрады, баланы балабақшаға алдын-ала үйрету үшін не істеген жөн?

Медбике екеуміздің берген кеңесімізді тыңдап олар үйге қайтты. Жарты жыл өткеннен кейін, сол ата-ана қызын балабақшаға алып келді. Бала өзі киініп, шешініп, өзі тамақ жеп, әжетханаға үлкендердің көмегінен бара алады. Ол жаңа ортаға тез үйреніп кетті. Таңертеңгі мезгілде де жыламай қуана-қуана топқа кіреді.

Балабақшаға бейімделу мерзімін этапқа бөлуге болады. Балабақшаға дайындауды баланы әкелгеннен 1-2 ай бұрын бастаған жөн. Алдымен баланы үйде күн тәртібін балабақшадағыдай етіп сақтауды үйреткен жөн. Сонда ғана бала басқа балалармен бірге күн тәртібіне сүйеніп, уақытында тамақ жеп, уақытында ұйқыға жатады. Балабақшаға дайындау кезінде үйде тамақты түрлендіріп, балық, көкөніс, сүзбедең дайындалған тағамдарды жегізіп үйреткен жөн, сонда ғана бала балабақшада таныс тағамдарын жеуден бас тартпайды. Өзі қасық ұстап, өзі киініп, шешініп үйренген бала өз бетімен үлкендердің көмегінен-ақ тез үйренісіп кетеді.

Тәрбиешілер жаңадан келген баланың үйіне қатынап, бала туралы ақпарат алғаны жөн. Бала қандай ойыншықтарды жақсы көріп ойнайды, үйде баланы еркелете ме немесе қатты талап қоя ма, қалай атайды, тез ұйықтай ма әлде жай ұйықтай ма, осының бәрін тәрбиешісі біліп отырса, балаға көмектесе алады. Өйткені тәрбиеші баланы жұбатқан кезде сүйікті ойыншығын ұсынса да, балаға өзіне таныс нәрсе жақсы әсер етеді.

Екінші этап баланың анасымен бірге балабақшаға келуінен басталады. Тәрбиеші баланы «кеше мен сіздің үйде қонақта болдым, бүгін сен маған қонаққа келдің» - деп жылы қабақпен қарсы алады. Осылай бала мен тәрбиешінің арасында жылылық пайда болады. Алдымен анасы мен баласы бір шеттен отырып, топтың ішін бақылап, жақсылап танысады. Жайлап жүріп, ойыншықтармен танысып, топтың бұрыштарына азғана саяхат жасауға болады. Күнде осылайша бала анасымен бірге топқа келіп жақынырақ таныса береді. Бұл процесс қанша уақытты алатыны баланың мінез-құлқына, қаншалықты ортаға үйренуіне байланысты. Әр күні 1 сағаттан осылай бала топпен танысып отырады. Әр келген сайын бала топпен, тәрбиешімен жақынырақ танысуға тырысады. Бірақ, бір қызығы бала басқа балаларға көңіл аудармайды. Тек тәрбиеші мен анасының ортасында ғана жүреді. Ол енді өзін тәрбиешіге жақынырақ ұстайды, өйткені ол баланы үйдегідей еркелетіп, құшағына алады. Анасы жайлап, көрінбей шығып кетсе де, тәрбиеші оны қазір келеді деп алдастырады.

Соңғы этап – бала балабақшада 2-3 сағаттан қалып отырады. Тәрбиешілер баланың ұйқысын, тамаққа тәбетін бақылап отырады. Көңіл күйі бұзылып, сыр бере бастаса, баланы 2-3 күн үйде ұстай тұрған жөн. Содан кейін тағы аз уақытқа балабақшаға әкеліп, тағы бақылап көреді. Алдымен баланың көңіл күйі жақсарады, содан кейін тамаққа тәбеті ашылып, содан кейін ғана ұйқысы түзеле бастайды. Баланы таңертеңгі мезгілде әкеліп, 2-3 сағатқа қалдырып, түскі ұйқыға қалдырмай алып отыру керек. Өйткені, басқа балаларға ұйықтауға кедергі келтіруі мүмкін. Егер баланың көңіл-күйі жақсарып жатса, түскі ұйқыға қалдырып көруге болады, тәрбиеші «сен бүгін түскі ұйқыға қалып көр, кешке бізде қызықты ойын болады, сен ұйықтамай-ақ қой, жай ғана көзіңді жұмып жатсаң болады, мен қасыңда отырамын» - дейді.

Егер бала осылайша тамаққа тәбеті түзеліп, мезгілімен ұйықтаса, өз қатарымен ойынға араласып кетсе, бейімделу уақыты аяқталған деп есептеуге болады.

Баланың тез бейімделуі оның даму деңгейіне де байланысты. Баламен үйде көбірек жаттығып, нәрселерді ататып, тілін дамытып, үлкендермен қарым-қатынасқа жеңіл түсетін болса, бала өзін қорғансыз сезінбейді. Ондай бала 10-12 күн ішінде тез үйренісіп кетеді. Егер бала тілі дұрыс дамымаса, өз бетімен қасық ұстап тамақтана алмаса, үлкендердің көмегіне мұқтаж болып, анасының қасынан ажырағысы келмей, үнемі іздеп отырады. Жоғарыда айтылып өткендей, баланы жастайынан өз жас шамасына қарай өзіне өзі қызмет етуге, үлкендермен қарым-қатынасқа, ойын түрлеріне үйретіп, өз қатарымен ойнауға және күн тәртібін балабақшадағыдай етіп сақтап отырса, балаға көп көмек болады.

Балаға балабақшаға бейімделуге қалай көмектесуге болады?

Балабақшада психологиялық жұмыстардың жүргізілуі баланың алғаш балабақшаға келу күнінен басталады. Балабақшаға алғаш келгенінен бастап мектеп табалдырығын аттағанға дейінгі уақыт аралығын үш кезеңге бөлуге болады. Бірінші оның жаңа ортаға бейімделуі, адаптациядан өту кезеңі, жаңа жағдайдың бала денсаулығына әсері, екінші кезеңде баланың балабақшадағы өмірі, оның өз қатарымен қарым-қатынасы, психологиялық дамуы, танымдық процестерінің дамуы, үшінші мектепке жан-жақты және психологиялық дайындығы.

Бірінші кезеңге тоқталып өтетін болсақ, балалар ұжымына алғаш баланы қалай қабылдайды? Тәрбиешімен баланың арасында ара қатынас қандай болады? Ол жиі сырқаттанып қалмай ма? Ол қаншалықты тез үйренеді, жаңа ортаға тез бейімделе ала ма? Бұл үйреншікті сұрақтар ата-аналарды толғандырады сөзсіз...

Бұл мәселелер баланы топқа қабылдаған тәрбиешіні де мазалайды. Бұл түсінікті жағдай, өйткені жаңа көпшілік ортаға келу баланың физиологиялық және психологиялық жай-күйіне әсер етеді. Әсіресе шағын отбасында тәрбиеленген бала, көпшілік ортамен қарым-қатынаста қиналады.

Дәлелденгеніндей, 2 жастағы балада бейімделу ұзақ уақытты қажет етеді және қиын өтеді. Жиі сырқаттанып қалады. Бұл кезеңде бала организмі физиологиялық және психологиялық жағынан дами бастайды. Бала жаңа жағдайға үйрену үшін жанұя тарапынан көп дайындықты қажет етеді.

Қазіргі таңда балабақшаға түскен балаға, оның денсаулығына, аурудың алдын-алу шараларына, сезімталдық жағдайына медициналық және педагогикалық жағынан қолдау көрсетіледі. Бірақ ол баланың ауыр жағдайының себептерін анықтамайды.

Баланың денсаулығы, дене бітімі, психикасындағы ауытқулар бала дамуына кері әсерін тигізуі мүмкін. Бірақ бұл факторлар жан-жақты тәрбие барысында түзетіледі. Педагогтар мен ата-аналар баланың дене бітімінің дамуына әсер етіп қана қоймай, оның үлкендермен қарым-қатынас жасау заңдылықтары мен психикасының дамуына да көңіл бөлуі керек. Осы заңдылықтарды білу және оны жанұя тәрбиесінде жүзеге асыру - баланың жаңа ортаға тез бейімделуіне оң әсерін тигізеді.

Баланың жаңа ортаға келуі, алдымен оның сезімталдық жағдайының бұзылуына әкеліп соғады, ол оның мазасыздануынан, тұйық мінез танытуынан байқалады. Бала көп жылайды, үлкендерге жақындай түседі немесе керісінше олардан және өз қатарынан өзін оқшау ұстайды.

Мұндай жағдайда балада ұйқысыздық пайда болады, тамаққа тәбеті төмендейді. Айнала қоршаған ортаға, ойыншықтарға қызығушылығы төмендейді. Тілдесуі азайып, жаңа сөздерді қабылдауы қиынға соғады. Баланың селқостық жағдайы оның ауруға қарсы тұру реакциясын төмендетіп, жиі сырқаттану жағдайы туындайды.

2 жастағы балалар, балабақшаға 2 жастан асып келген балаларға қарағанда организмі әлсіздеу болып келеді. Көптеген ауруларға шалдығады. Денсаулығы қалпына келу ұзақтығы 2-3 айға созылады.

Жаңа ортаға бейімделу қашып-құтыларлық жағдай емес. Бірақ, біз осы қиыншылықтарды жеңе білуге тырысуымыз керек.

Мысалы, балабақшаға бір мезгілде келген екі баланың мінез-құлық ерекшеліктерін салыстырайық. Жанар алғашқы екі аптада жылап, үрейленіп, айналаға қызығушылығы болмады. Ойыншықпен ойнамай, үлкендермен эмоционалды қарым-қатынас іздеп, оларды қасынан жібергісі келмеді. Егер тәрбиеші оған жылы сөйлеп жұбатса, оған жабысып алып, ажырағысы келмей, жылады. Балалармен араласып ойнамады. Тек үлкендермен және таныс адамдармен қатынасты қажетсінді.

Ал онымен қатар Айжан өзін басқаша ұстады. Оның қылықтарынан үрейлену, мазасыздану белгілері байқалмады. Тек аздаған көңілсіздік байқалды. Айжан басқа балаларға ата-аналары келген кезде ғана мазасызданып, оны анасына апаруын өтінді. Тәрбиешінің өзіне деген жақсы қарым-қатынасын қабылдады, бірақ тез арада басқа нәрселермен шұғылданып кетті. Айжан өз бетімен ойнап, қуыршақты жатқызып, онымен сөйлесіп ойнады. Басқа балалармен жақсы қарым-қатынаста болып, олардың қылықтарын сырттай бақылап отырды.

Бұл екі қыздың жаңа ортаға кіруі екі түрлі болды. Екеуінің өзін-өзі ұстауында көп айырмашылықтар кездесті. Егер Жанар үлкендерден жылу іздеп, бөтен адамдардың арасында үрейленіп, ойыншықтарға, өз қатарлы балаларға немқұрайды қараған болса, Айжан керісінше өзін жақсы сезінумен, үлкендерге деген сабырлы түрде, ойыншықтармен ойнап, өз қатарына да жақсы көзқараста болды.

Неліктен екеуі екі түрлі мінез-құлық танытты? Психологтардың зерттеуі бойынша баланың үлкендермен жиі қарым-қатынаста болу баланың психикалық дамуы үшін маңызды роль атқарады.

Бірінші жарты жылдығында балаға эмоционалды жақын болу, мейіріммен қарау оның үлкендерге бауыр басуын, оған сенімдік сезімін оятып, баланың бойында танымдық қасиеттерінің қалыптасуына, жеке басының дамуына, айнала қоршаған ортаға қызығушылығын оятады.

Бала өмірінің екінші жарты жылдығында заттарды қолдануда үлкендермен іскерлік қарым-қатынасы дамиды. Үлкендер енді баланы тәрбиелеп қана қоймай, оның заттарды пайдалану, ойыншықпен ойнау дағдыларына араласып, өзі үйрете отырып, баланың қылықтарын бақылап, бағалап отырады. Бала осы кезден бастап үлкендер мәдениетінен хабардар бола бастайды. Бала үлкендермен араласа отырып, күнделікті тұрмысқа қажетті қасық, тарақ, ыдыстарды пайдалануды үйренеді. Бала үлкендерге еліктеп, солардың істерін қызығушылықпен қайталайды. Қасық қанша аузына жетпесе де, кесесі аузына апарғанша төгіліп қалса да, осы ыдыстарды өзіне бағындыруға тырысып бағады. Бала заттарды қолдана білумен қатар жас ерекшелігіне сай ойыншықтармен ойнауы керек. Алдымен бала ыдыстарды жинастыру, қуыршақты тамақтау сияқты эпизодты ойындар ойнайды. Бірақ үлкендер ойынын бақылап, өз ойынында соны жүзеге асыруға тырысады, үлкендерден көмек сұрайды. Біртіндеп, үлкендер көмегімен заттардың орнын басқа нәрселермен толықтыруды үйренеді. Бұл баланың ойнау дағдысымен қатар психологиялық дамуына да әсерін тигізеді.

Бала үлкендермен іскерлік қарым-қатынаста айналасындағы адамдармен де қатынасы дамиды. Эмоционалды қатынас іскерлік қатынастан айырмашылығы бар. Егер ол бірінші жарты жылдығында бөтен адамдарды жатырқамай, олардың бәріне жақсы қатынаста болса, екінші жарты жылдығында ол бөтен адамдармен өзіне жақын адамдарды жақсы айыра білетін болады. Бұрын анасынан ажырауында көп қиналмаса, енді үлкейген сайын ол қиынырақ болады. Ол тамаққа тәбеті болмай, ұйқысы қашып, бөтен адамдарға бағынғысы келмейді. Бұл баланың жақынымен тек жеке араласуынан пайда болатын құбылыс. Бала ойынды бөтен адамдармен ойнағаннан гөрі жақын адаммен ойнағанын жақсы көреді. Бірақ ол үлкендермен іскерлік қатынас жасай алса, бөтен адамға да тез үйренеді. Оған эмоционалды жақындықты қажетсінбей, онымен араласа алады. Бұл үлкендер тарапынан көп күш жұмсауын талап етеді.

Бала бір ортадан екінші ортаға келгенде көп қиналады. Оған үйдегідей көңіл аударушылық жетіспейді. Тәрбиешінің жалпы балаға деген біркелкі қарым-қатынасына оның көңілі толмайды. Ойыншықтармен қызығып ойнай алмайды, үйдегідей эмоционалды қарым-қатынасты іздейді, тәрбиеші оның тілегін қанағаттандыра алмайды. Тәрбиеші баланың үлкендермен эмоционалды қарым-қатынасты қажет ете ме, жоқ әлде іскерлік қатынасты яғни бірлесе ойнауды қажет ете ме, соны анықтап алған жөн. Сонда ғана тәрбиеші баланың қызығушылығын оятып, бірлесе ойнау кезінде онымен жақын араласа алады. Оқылған кітаптар желісінде диалог ұйымдастыруға, драматизациялық ойындар ойнауға болады. Бала алғашында тәрбиешінің сыртынан бақылап отырады да, артынша өзі сол ойынға кірісіп кеткенін де байқамай қалады.

Тағы бір мәселе, баланың өз қатарымен қарым-қатынасы. Біреулері тез үйренісіп кетеді, ал біреулері өзін алшақ ұстайды. Бұл арада тәрбиеші балаларға мейірімді, адал, олардың өзіне деген жылы сезімдерін оята білуі керек. Сонда балалардың бір-біріне деген жақсы қарым-қатынасы қалыптасады.

Бірлесе ойнау, мысалы *«Допты қуып жет»*, *«Поезд»*, *«Трамвай»* ойындарын ойнатуға болады. Тәрбиеші ойынды басқару арқылы – балалардың бірлесіп ойнауына мүмкіндік береді. Өзі ойыннан білдірмей шығып кетеді де, балалар өздері ойнау арқылы ойыннан рахаттанады.

3 жасына қарай балалар секіріп, жүгіріп, шулау арқылы өзіне серіктес тауып алады. Бір-бірінің алдында мақтанып, бірінен бірі асып түскісі келетін сияқты көрінеді. Бірақ олардың осы қылықтары арқылы өзін басқамен салыстыру қабілеті дамиды. Олар үлкендермен қарым-қатынастан басқа өз қатарымен байланыста өзін-өзі және өзгелерді де тани бастайды.

Сюжетті-рольдік ойындар *«Анасы мен қызы»*, *«Ойыншықтар дүкені»*, *«Қуыршақты тамақтау»* ойындары бірлесіп ойнау дағдысын қалыптастырады. Осындай ойындар балалардың бір-біріне қарым-қатынасын дамытып, баланың жаңа ортаға тез үйренуіне ықпалын тигізеді.

Бала қандай жаста болмасын, балабақшаға алғаш түскен күнінен оның жасына қарай психологиялық ерекшеліктері ескерілгенде, үлкендермен және өз қатарымен қарым-қатынасы анықталғанда ғана, оның жаңа ортаға бейімделуі жеңіл өтеді.

Балабақшада балалар алаңы олардың ойнауына ыңғайлы, түрлі-түсті бояулармен боялып, әсемделгені жақсы.

Қабылдау бөлмесінің балаларға жағымды әр-түрлі ойыншықтармен безендірілгені дұрыс. Далаға алып шығатын ойыншықтар ыңғайлы, ашық түсті болғаны жақсы. Олар сол ойыншықтарды пайдаланып, құммен, қармен, сумен ойнау арқылы айнала қоршаған ортамен танысады. Одан басқа ойыншықтармен ойнау арқылы балалардың ата-анасынан азғантай уақыт болса да ойы бөлінеді.

Тәрбиеші өзінің киім-киісі, жүріс-тұрысына көңіл бөлген жөн. Ол тиянақты киініп жүрсе, баланың жақсы қарым-қатынасына себепші болады. Бала оған жақындай түседі. Баланың балабақшаға тез үйренуі тек тәрбиешіге ғана емес,

оның топтағы таным дүниесіне әсер ететін құралдардың жас ерекшелігіне сай болуына да байланысты. Ол баланың физиологиялық, психологиялық және ақыл-ойының дамуына әсер етеді. Топтағы балалар жиһазы биіктігі жағынан екі түрлі, яғни үлкендер мен балаларға ыңғайлы болуы керек. Көп орынды алмауы керек, себебі балалар ойын аумағы кең болуы тиіс. Ойыншықтар да балалар жас ерекшелігіне сай болғаны дұрыс.

Баланың балабақшаға бейімделуіндегі ата-анамен қарым-қатынас маңызы

Бейімделу мезгілі жеңіл өту үшін балабақшаның ата-анаға мамандар атынан көмек берілген дұрыс. Балабақша меңгерушісі, әдіскер, психолог ұйымдастырған ата-аналар жиналысы, жеке кеңестер ж/е басқа шаралар ұйымдастырылады.

Бірінші жиналыста ата-аналарға балалардың психофизиологиялық ерекшеліктерінен мағлұмат береді. Оқу-тәрбие жұмыстарымен ж/е күн тәртібімен таныстырылады. Әр күнде 2-3 баланы ата-аналары топқа әкеліп, өз қатарымен жақын танысуға, олармен ойнап, топ ішімен танысуға мүмкіндік берілгені жөн. Осы мезгілде ата-ана балаға қатысты оның үйдегі өмірі, мінез-құлқы, денсаулығы, күн тәртібі, үлкендермен қарым-қатынасы туралы айтып немесе анкета толтырту;

Тәрбиеші ата-анаға балаларға жүргізілетін оқу-тәрбие жұмыстарын, жұмыс бағыттарымен таныстырып, олардың балаға маңызы туралы айтып түсіндіру;

Балалармен жұмыс жасайтын балабақшаның басқа да қызметкерлерімен таныстыру;

Күн тәртібімен және сабақ кестесімен таныстыру;

Ата-аналармен келісім-шартқа отыру;

Келесі кездесулерде күн тәртібі сақталуының маңызын, ұйықтау уақытын, серуендеу мезгілінен хабардар ету. Балалардың ас мәзірімен, оларды гигиеналық-машықтарға тәрбиелеу бағыттарымен таныстыру. Ата-ананың міндеттері мен балабақша талаптарын ескерту.

Белгілі күндері ата-аналарға ашық есік күнін ұйымдастырған жөн. Бұл ата-ананың тәрбие орнына сенімін нығайтады. Баламен күн тәртібінде жүргізілетін жұмыстарын, тамақтану, ұйқыға жату, шынықтыру шараларын көру арқылы тәрбиешіге жақсы көзқараста болады. Әрі осы көргендерін үйде балаға толықтырып үйретеді.

Баланың балабақшаға бейімделу мезгіліндегі жүргізілген жұмыстардың бірі

Баланың балабақшаға бейімделу ұзақтығы қай топқа жататынын анықтау мақсатында мінездеме толтырылады.

Мақсаты: Балабақшаға үйрену ерекшелігін байқау, бейімделу мерзімі ұзақтығы қай топқа жататынын анықтау.

1. Ғалым Дильназ – 3 жас 5 ай
2. Нұрқожа Елдос – 3 жас 2 ай
3. Қожаберді Аршын – 3 жас 7 ай
4. Жетібай Айдар – 3 жас 8 ай
5. Сеид Назерке – 3 жас 4 ай

Осы жұмыс жүргізілу барысында балалардың бейімделу кезеңі бақылауға алынды.

Ғ. Дильназ – эмоционалды жағдайы бірқалыпты. Тамаққа тәбеті жақсы. Үлкендермен қарым-қатынасы жақсы жағдайда. Жаңа ортаға тез бейімделіп кетті.

Н. Елдос – Сөйлеу қабілеті толықтай дамымаған. Балалармен қарым-қатынасы төмен деңгейде. Үйдегі талаптарын орныдатқысы келеді.

Қ. Аршын - Үлкендермен де, балалармен де қарым-қатынасы жақсы. Ұйқысы, тамаққа тәбеті жақсы. Ортаға тез үйренісіп кетті.

Ж. Айдар – Эмоционалдық жағдайы жақсы. Балалармен қарым-қатынасы жақсы. Бірақ күш көрсетіп, өз дегеніне жетеді.

С. Назерке – Сөйлеу қабілеті жақсы. Өз қатарының және тәрбиешілердің сыртынан бақылап отырады. Жыламай келеді. Тамаққа тәбеті төмендеу.

Жалпы алғанда балалардың топқа бейімделу кезеңі ауыр өткен жоқ.

Бірінші топқа (ауыр бейімделу) – 1 бала

Екінші кезеңге (орташа бейімделу) – 2 бала

Үшінші топқа (жеңіл бейімделу) – 2 бала

Ата-аналармен жүргізілетін жұмыс түрінің тағы біріне анкета жатады. Тәрбиеші ата-аналарға анкета таратып, төмендегі сұрақтарға жауап алады:

1. Баланың аты-жөні –
2. Ата-анасының аты-жөні –
3. Жұмыс орны –
4. Баланың денсаулығы туралы мағлұмат –

5. Қандай тағамдарды ұнатады немесе ұнатпайды –
6. Үйде ұйқысы қалай /оңай және тез жатады, ұзақ ұйықтайды/
7. Қандай ойыншықтармен ойнайды? –
8. Үлкендермен қарым-қатынасы қалай? –
9. Өз қатарымен қарым-қатынасы қалай? –
10. Балаңыз кіммен жиі қалады? -

Осы мәтіндегі сұрақтарға жауап алынып, психолог немесе тәрбиеші жауаптарды анализдей келе, әр балаға мінездеме шығарады. Бұл баланың мінез-кұлқын, даму ерекшелігін, қызығушылығын анықтауға көмектеседі. Тәрбиешілер ата-аналарға кеңес беріп, баланың нервтік жүйесінің даму кезеңдерін, әр жастағы бала нені білу керек екені айтылады. Ата-аналар жиналысы өткізіліп, жиналысқа балабақша директоры, медбике, психолог қатысулары керек.

Балалар және тәрбиеші қарым-қатынасын жақсарту мақсатында жүргізілетін ойын түрлері

Бірлесе ойнау, мысалы «Допты қуып жет», «Поезд», «Трамвай» ойындарын ойнатуға болады. Тәрбиеші ойынды басқару арқылы – балалардың бірлесіп ойнауына мүмкіндік береді. Өзі ойыннан білдірмей шығып кетеді де, балалар өздері ойнау арқылы ойыннан рахат алады.

«Таныс болайық»

Балалар тәрбиешімен бірге шеңберге тұрады. Жүргізуші қолына доп алады (доптың түсі балаларды қызықтыратындай көңілді, ашық түсті болғаны дұрыс)

Балалар допты өз атын атап, келесіге береді. Допты қағып алған бала да солай ойынды жалғастыра береді. Тәрбиеші де бұл ойынға қатысқаны дұрыс, өйткені жаңадан келген балалардың атын басқалары ұмытып қалуы мүмкін.

«Қағып ал»

Бұл ойынды өткізу үшін, ұзындығы 50-75 см. таяқша бас жағында доп байланған лента қажет. Балалар шеңберге тұрады, жүргізуші қолында таяқшасы бар ортада тұрады. Жүргізуші әр баланың қасына барып, «ұста, ұста» деп таяқшаны жақындатып, жоғары көтереді. Балалар қолын созып, допты ұстауы керек. Бұл ойынды топта немесе серуен кезінде ойнатуға болады.

«Ертегіні қолдарыңмен айтып бер»

Бұл ойынды жалықпастан ойнай беруге болады. Өйткені қолдың көмегімен айтып беруге болатын ертегі де тақпақ та көп. Бұл ойын балаларға өзін еркін сезінуге, тәрбиешіге деген жылы сезімнің оянуына әсер етеді. Алдымен тәрбиеші тақпақ оқиды. Қайталап оқи отырып, қолдарымен әр түрлі қимылдарды көрсете бастайды. Келесіде балаларды да осы қимылға үйретеді. Бұл балалардың қызығушылығын арттырып, ойынан түрлі қимылдарды құрастыра білуіне және қиялының дамуына көмектеседі.

«Менің жанұям»

ата-анамен жұмыс-тренинг

Мақсаты: Балалардың ойлау қабілетін, зейінділігін, тілін, қиялын дамыту. Өз жақындарына деген сүйіспеншілігін арттыру, оларды қадірлеу, құрметтеуге тәрбиелеу. Ата-аналардың балабақша өміріне етене араласуына жағдай жасау. Керекті құралдар: 3 дана қағаз./3 бөлікке бөлінген/; әуен жазылған кассеталар, бояулар, қылқалам, дидактикалық ойын: «Суреттерді құрастыр»; жағдаяттар жазылған

карточкалар; «Менің жанұям» тақырыбында салынған балалар суреттері; Ата-аналарға арналған анкета, диск «Сөйлесейік».

Алдын-ала жұмыс: Әуенмен салынған балалар суреті, әртүрлі жағдаяттарда балалармен сұхбат, «Менің жанұям» тақырыбында салынған балалар суреттері.

Жүргізуші: - Сәлеметсіз бе құрметті ата-аналар.

- Сіздерге бүгінгі кездесуге қатысқаныңыз үшін рахметімізді айтамыз. Сіздерге отбасыңызға амандық, мықты денсаулық, еңбектеріңізге жеміс тілейміз. Отбасыңызда баланыңыздың қызығын көріңіз.

Жүргізуші: /Көркем сөз/

-Құрметті ата-аналар бүгін ешқандай баға, балл қойылмайды. Біз бұл жерге танысу үшін, өзімізді және баламызды жақынырақ білу үшін жиналып отырмыз. Бүгінгі сабағымызға балабақша психологы қатысады.

Ол балаларға бақылау жүргізіп, әртүрлі тесттер өткізіп балалармен жеке жұмыстанды. Осы сабақ аяғында біздің психологымыз балалар жөнінде қысқаша мағлұмат беріп, кеңестер айтады.

Сонымен сабағымыздың I бөлімі «Әуен және бояулар» деп аталады.

Құрметті аналар біз сізге әр түрлі әуендер тыңдап, соған қарай сурет салып беруіңізді өтінеміз. /Сіздердің алдарыңызда.../

Осындай жұмысты біз балалармен бірнеше күн бұрын өткізген болатынбыз. Осы тапсырма соңында сіз өз балаңыздың осы тақырыпқа салынған суретін көресіз.

Осы тапсырма аяқталғаннан кейін суреттерді психолог қарайды.

Жүргізуші: Сабағымыздың II бөлімін бастаймыз. «Жағдаяттар мен сұрақтар»

Құрметті аналар сіз балаңыз осы жағдаятты /ситуацияны/ қалай шешкен болар еді деп ойлайсыз? Бірнеше күн бұрын балалардың жауабын біз бейнетаспаға түсірген болатынбыз. Осы тапсырма аяғында сіз «Сөйлесейік» тақырыбындағы дискіні көресіз.

Жағдаяттар /ситуации/.

1. Сен үйге балабақшадан келдің, ал үстел үстінде үлкен, тәтті торт тұр. Сен не істейсің? а/ Өзің жейсің;

б/ Бәрі жиналғанша күтесің бе?

2. Мына екі үйдің суретіне қара, қай үйде тұрғың келеді?

а/ Неге бұл үйді таңдадың?

б/ Бұл үйде кіммен тұрғың келеді?

3. Осы заттардың ішінен қайсысын мамаңа сыйлар едің? /үстел үстінде шоколад, гүл, ойыншық, кітап, жүрекше/

Сұрақтар: 1. Сенің арманың қандай?

2. Өскенде кім болып жұмыс жасайсың?

3. Саған Жаңаөзен қаласы ұнай ма? Несімен ұнайды?

Жүргізуші: Сабағымыздың III бөлімін бастаймыз. Дидактикалық ойын: «Суреттерді құрастыр»

Ойын мақсаты: Қиындылардан үлгіге қарап сурет құрастыру. Суретті баласы мен анасы бірге құрастырады.

Жүргізуші: Құрметті аналар сабағымыздың 4 бөлімін бастаймыз.

Сіздер балаңыздың «Менің жанұям» тақырыбына салған суретін табуыңыз керек. Бұл суретті балалар кеше салды.

Бұл балаңыздың суреті екенін қайдан білдіңіз?

Аналар жауабы.

Жүргізуші: - Аналарға арналған анкета.Сөз кезегі психологқа беріледі.

Сабақтың қорытындысы. Аналарға және балаларға тілектер жолдау.

Тренингтер , ойын-жаттығулар

Қазіргі заман талабына сай тренинг, ойындар өткізудің мақсаты:

Ұмтылысты дамыту, өзін-өзі дамыту жолында мақсат қойып, оны орындау мен жеке тұлға ретінде өсуін дамыту.

«Көңілді сиқыршылар»

Балалар дөңгеленіп отырады, ал тәрбиеші оларға ертегі айтып береді:

«Ерте, ерте, заманда бір елде өте ызғарлы бір сиқыршы өмір сүріпті. Ол сиқыршы кез-келген балаларды жаман ниетімен, жаман сөздерімен сиқырлап тастайды екен. Оның жаман ниетпен сиқырлап тастаған адамдары күле алмаған және көңіл-күйлері төмен болған екен. Осындай сиқырланып қалған балаларды тек қана жақсы, жағымды сөздермен атау керек болған»

Қане, балалар қарайықшы біздің арамызда жаман ойлармен сиқырланып қалған бала бар ма?

Балалардың арасынан сиқырланған рольді таңдаушылар табылады. Тәрбиеші сол балалардың ішінен тұйық, көңілсіз отырғандарды таңдап алып, басқа балалардан жаңағы көңілсіз отырған баланың көңіл-күйін жақсы сөздермен көтеруді сұрайды. Ойлағандай, балалар өз міндетіне көңілді сиқыршының міндетін алады.

Негізімен тұйық, көңілсіз отырған балаларға барып, жылы, аялы сөздерімен балаларды сиқырлайды.

«Сиқырлы көзілдірік»

Тәрбиеші топқа ішіне сиқырлы көзілдірік салынған қорапты алып келеді. Балаларға салтанатты түрде хабарлайды.

Мен сендерге қазір сиқырлы көзілдірік көрсетемін. Осы сиқырлы көзілдірік киген бала қасындағы баланың жақсы қасиеттерін көреді. Қазір мен осы сиқырлы көзілдірікті киемін. Ой қандай әсем балалар, көңілді, тапқыр, білгірсіңдер дей отырып, әрбір баланың жанына барып, көзілдірікті киіп, көрулерін ұсынады. Сонымен қатар балалардың бірін-бірі жақсы қылықтарымен мадақтауды ұсынады. Мүмкін бұл көзілдіріксіз көрмей жүрген қасиеттерді, жақсылықтарды көруге шақырады.

«Бағыт-бағдар» тренингі

Балалар шеңбер жасап қарама-қарсы тұрады. Өздерінің қарсы тұрған адамдарын бағдарлау арқылы белгілеп алады. Тәрбиеші белгі бергенде балалар көздерін жұмылған қалпында өздерінің орнын табу керек.

«Күлмейтін ханшайым»

Тәрбиеші балаларға күлмейтін ханшайым туралы ертегіні айтып береді. Сонымен қатар осы ойынды ойнауды тапсырады. Балалардың ішінен бір баланы «ханшайым» роліне алады, ол күлмейді, көңілсіз, ызғарлы. Ал қалған бала ханшайымды күлдіруге тырысады. Ханшайымды қай бала күлдірсе, немесе сәл де болса көңіл-күйін көтере алса, күлдірсе, сол бала жеңіске жетеді.

«Жағымды сөздер»

Балалар дөңгеленіп тұрады. Бір-бірінің көзіне қарап, оған бірнеше жағымды сөздер, лебіздер айтып мадақтау керек. Бұл жатығу бірнеше рет қайталанады.

«Толқын» тренингі

Балалар дөңгеленіп отырады, ал тәрбиеші балаларға жаз мезгілінде теңізге түскендерін елестетуге ұсынады. Теңізде судың толқыны денеңе жағымды, денеңді сипап, жуады. Теңіздің толқындары бір-біріне өте ұқсас, жағымды әсер етеді. Қанеки, сол толқындарды көз алдарыңызға елестетіп, бір-бірімізді толқындармен жуындырайық. Қане, орнымыздан тұрып, бір-бірімізге күлімдеп, сол толқындарды бейнелейікші, қолдарымызбен кескіндейікші. Балалар тәрбиешінің көрсетуімен бір-біріне жағымды, көңілді толқындарды бейнелейді. Осындай дайындықтан соң, тәрбиеші балаларға кезекпен-кезек шомылуды ұсынады. Шомылушылар ортаға шығады. Ал толқындар бір-бірлеп шомылуға барып, бір қалыпты қимылмен баланы сипайды. Барлық толқын шомылушыны сипағанда, шомылушы да толқынға айналады. Ал теңізге келесі бала шомылушы ролін алады.

Қолданылған әдебиеттер:

Н.В.Кирюхина «Организация и содержание работы по адаптации детей в ДОУ» Москва «Айрис Пресс» 2006 г.

Здоровье дошкольника № 3 2009 г.

Отбасы және балабақша № 7 2007 ж.

Психология К.Жұмасова

Н.В.Чуб «Готовимся к школе»